

Список використаних джерел

1. Гарбар Р. Еліта чи контреліта? 15.07.2019. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/elita-chy-kontrelita>.
2. Блащук Ю. Україна еліт. 02.08.2017. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2017/08/2/627648/>.
3. Розумний М. Українська еліта: негативний відбір у дії. URL: 11.03.2020. https://espresso.tv/article/2020/03/11/ukrayinska_elita_negativnyy_vidbir_u_diyi.
4. Кривцун А. Компас нації: чи є в Україні еліта і що з нею не так. URL: 22.08.2020. <https://society.comments.ua/ua/article/developments/kompas-nacii-chi-e-v-ukraini-elita-i-scho-z-neyu-ne-tak-658517.html>.
5. Хигли Дж. Элиты, внеэлитные группы и пределы политики: теоретический ракурс. Элиты и общество в сравнительном измерении. М., 2011. С.53.
6. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах. М., 2004. С.480.
7. Буткевич О. Г. Еліта як суб'єкт соціального управління. *Культура народів Причорномор'я*. 1999. № 7. С. 169–173.
8. Андрусів В. Українська еліта: звідки ноги ростуть? URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2009/11/11/4307154/>.
9. Політична еліта: громадська думка. *Національна безпека і оборона*. 2003. № 9 (45). С.19.
10. Центральна виборча комісія. Вибори народних депутатів 2019. Підсумки голосування по округах. Сумська область. URL: https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp306_npt001f01=919.html.
11. Андрей Деркач – православний чекіст: 10 фактів про Андрія Деркача. Розслідування. URL: <https://vgolos.info/andrey-derkach-pravoslavnyu-chekist-10-faktiv-pro-andriia-derkacha-rozsliduvannia/>.
12. Коломойцев А. Кто управляет страной: 465 человек делающих региональную политику. URL: <https://www.dsnews.ua/static/longread/page171748.html#rec5513471>.

*Варавкіна Зінаїда Дмитрівна,
старший викладач кафедри іноземних мов,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

КУЛЬТУРА МОВИ - НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Відомий український письменник, дослідник проблем культури української мови Богдан Антоненко-Давидович у своїй книзі «Як ми говоримо» констатував: «Правильно говорити своєю мовою може кожний, аби тільки було бажання. Це не є перевагою вчених-лінгвістів, письменників або вчителів-мовників, це не тільки ознака, а й обов'язок кожної культурної людини.

Культурними в нас мусять бути всі, незалежно від того, працює людина розумово чи фізично» [1].

Правильним вважається мовлення, яке відповідає вимогам нормативної граматики, лексикології та орфоепії. Процес мовлення – це мова «в роботі», тобто процес використання мовних ресурсів для спілкування. Мовлення часто залежить від умов спілкування, мовленнєвої ситуації або обставин мовлення. Саме ці чинники зумовлюють різні форми мовлення: розмовне і книжне, усне і писемне, монологічне і діалогічне. У правильному мовленні слова зберігають свою структуру, звуковий склад, що відповідає літературній нормі. Але сама тільки правильність мовлення не впливає на культуру мови.

Щоб дати визначення мовленнєвій культурі, звернімося до визначення культури взагалі, бо сутність мовленнєвої культури особистості базується саме на визначенні поняття «культура».

Нині в науці існує багато трактувань цього поняття. 1980 року на Міжнародному філософському конгресі наводилося більше 250 визначень поняття «культура», що свідчить про активне його дослідження. Семантична багатозначність терміна «культура» дає змогу використовувати його як характеристику різноманітного спектра об'єктивних станів, процесів і результатів діяльності, властивих людському буттю.

Наводимо одне із багатьох визначень культури. Культура – це спосіб організації й розвитку людства, представлений у продуктах матеріальної та духовної діяльності, в системі соціальних норм та закладів, у духовних цінностях, у ставленні людей до природи, у ставленні один до одного та до самих себе [3, с. 8]. Можна назвати низку існуючих культур, а саме: культура суспільства й особистості, світова і локальна культура, матеріальна і духовна, культура почуттів і культура землеробства, політична та фізична культура. Сьогодні все більше у наукових колах говорять про інформаційну культуру та культуру мови.

Культура мови – це галузь мовознавства, що кодифікує норми, стандарти репрезентації мовної системи. Вона не лише утверджує норми літературної мови, а й пропагує їх, забезпечуючи стабільність і рівновагу мови [5, с. 67].

Культура мовлення як складова загальної культури є одним із найважливіших показників цивілізованості суспільства і вимагає глибоких знань і практичних навичок володіння літературною мовою в усій її багатогранності. Досконале володіння мовою стає важливим компонентом професіограми фахівців різного профілю. *Професіограма* - повний опис особливостей певної професії, що розкриває зміст професійної праці, а також вимог, які вона ставить перед людиною. Володіння ж культурою мовлення – важлива умова професійного успіху та фахового зростання. Отже, повний вияв професійних обдарувань індивіда відбувається саме засобами мовлення.

Тому проблема формування культури мовлення особистості є особливо актуальною. Це питання ґрунтовно досліджували такі науковці: Л.Барановська, В.Коломієць, О.Мартіна, Л.Тоцька, М.Пентиліук тощо. Більшість учених

наголошує на тому, що найгострішою в суспільстві постає проблема індиферентного (тобто незацікавленого) ставлення молоді до рідної мови, що значною мірою перешкоджає формуванню національно свідомої, всебічно розвиненої особистості. Це стосується насамперед студентської молоді, тому що саме у студентській спільноті виробляється своя культура мовлення.

Уміння правильно говорити в основному формується у школі, потім поглиблюється на заняттях у ВНЗ, життя ж порівняно мало додає до набутого у роки навчання. З огляду на це зрозуміло, яке велике значення має якісне викладання у ВНЗ української мови за професійним спрямуванням. Щоб сформувати у студентів високий рівень культури мовлення, необхідно звертати увагу на такі чинники: *правильність мовлення, мовну майстерність, мовну свідомість*. Знання мовних норм (вимови, лексичних, морфологічних, синтаксичних, стилістичних тощо) та досконале володіння ними в усній і писемній формі передбачає *правильність мовлення*. *Мовна майстерність* – це обізнаність із синонімічним багатством літературної мови та вміння послуговування ним у конкретній ситуації висловлювання. Уважне ставлення особистості до мови, прагнення удосконалити власне мовлення характеризує *мовну свідомість*.

Словниковий запас нашої мови дуже багатий. Проте словниковий запас окремої людини (лексикон), навіть освіченої, порівняно з загальним словниковим запасом невеликий. Підраховано, що словниковий запас людини містить від двох до п'яти тисяч слів. Чим ширший світогляд людини, тим багатший і її лексикон. Підвищення культури мови – це насамперед збільшення активного запасу слів, переведення слів із пасивного словника в активний, засвоєння якомога більшої кількості синонімів, свідоме і точне користування усіма значеннями багатозначних слів, тобто збільшення кількості слів у щоденному мовному обігу.

У процесі мовлення часто допускається неточність у виборі слова. Це може бути результатом незнання інших слів з таким же або схожим значенням (синонімів). Так слово *чатувати* – це *і стежити, і ждати, і чекати, і підстерігати, і виглядати*, при цьому чекання може бути не тільки *томливим, стомлюючим*, але й *нудним, важким, нестерпним, набридливим* тощо. Уміння вибрати з усіх відомих нам слів найточніше, найвідповідніше за своїм змістом і за стилістичним забарвленням – один із важливих проявів високої мовної культури. Помилки у виборі слова пояснюються ще й тим, що мовці не розрізняють значення паронімічних, тобто схожих своїм звучанням, але різних за змістом слів. Інколи пишуть: «Така молодь *здібна* перетворити високі ідеали в життя», «Аудитори *здібні* перевірити будь-які бухгалтерські розрахунки». У цих реченнях слово *здібний* (той, що має до чогось нахил від природи) вжито неправильно замість слова *здатний* (той, що в змозі щось зробити).

«Мова – засіб встановлення стосунків між людьми», – писав відомий чеський письменник і соціолог Іржі Томан. Під час спілкування співрозмовник не може сприймати всю інформацію мовчки, а відгукується стверджувальною часткою *«так»* або заперечувальною часткою *«ні»*. Проте дуже часто деякі мовці замінюють їх частками *«да»* і *«не»*. *«Да», «да-да»!* Дуже псує нашу мову таке *дадакання*. Для підтвердження правильності думки потрібно послуговуватися за літературними нормами словом *«так»* або ж його заміниками: *«авжеж», «справді», «дійсно», «еге ж»*. Маленькі частки, але вони теж впливають на культуру нашої мови.

Те ж саме часто відбувається з прислівником *«хорошо»*, навіть *«харашо»* (замість *«добре», «згода», «гарзд»*). Не потрібно свою мову засмічувати канцеляризмами, штампами, а особливо вульгаризмами. Елементарне безкультур'я виявляють мовці, коли по-простецьки *«тикають»* до незнайомих людей, коли забувають про такі слова, як *«пробачте», «будь ласка», «прошу», «не турбуйтеся», «дякую», «сердечно вам вдячний», «дозвольте запитати»*. На жаль, з цим явищем стикаємося щоденно. *«Ми люди прості і нічого церемонитись!»* – подібними поясненнями найчастіше прикривають свою обмеженість, духовну вбогість.

Якщо ми хочемо бути культурними людьми, то навіть у побутовому спілкуванні не слід зловживати просторічними, згрубілими, а ще гірше – лайливими словами. Людина, котра дбає про інтелектуальне звучання своєї мови не повинна перенасичувати її такими словами і виразами, як *«якого чорта», «мені все це до лампочки», «чого він викобелюється», «витріщив баньки», «нализався», «жертви», «прошвирутися», «ні фіга собі», «до фені», «скажиться можна»* тощо. Всі ці вирази мають пристойні заміники на вищому культурному рівні. Наприклад, замість запитання *«Ви злазите на наступній зупинці?»* пристойніше звернутися: *«Ви сходите (виходите) на наступній зупинці?»*. І, звичайно, люди *«їдять»*, а не *«жеруть»*, *«вмирають»*, а не *«здиhaють»*, у них *«обличчя»*, а не *«морди»*.

Грубі слова, вульгаризми останнім часом широко використовуються і нашою «нецензурною» пресою, яка друкує безсоромні анекдоти для невибагливого читача. І як тут не згадати рядки української поетеси Ліни Костенко:

*Подивися, і що воно таке?
Не допоможе двоопукла лінза.
Здається ж, люди, все у вас людське,
Але душа ще з дерева не злізла.*

Гарно говорити може кожен. Для цього ми маємо величезну кількість образних засобів, оволодіння якими зробить нашу мову багатшою, яскравішою, виразнішою. Українська мова щедро наділена прислів'ями, приказками, крилатими висловами. Вони філософсько-роздумливі, бадьоро-жартівливі та ліричні. У них спостережливість, досвід багатьох поколінь.

Таким чином, високу культуру мовлення особистості визначає досконале володіння літературною мовою, її нормами в процесі мовленнєвої діяльності.

Важливе значення для культури мовлення має систематичне і цілеспрямоване практикування у мовленні – спілкування рідною мовою із співробітниками, колегами, знайомими, оскільки вміння і навички виробляються лише в процесі мовленнєвої діяльності [5, с. 68].

Шляхів до мовної культури, до мовної досконалості безліч, але всі вони починаються з любові до рідної мови, з уважного ставлення до неї, з прагнення удосконалити власне мовлення і бажання майстерно володіти ним.

Список використаних джерел

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Київ: Укр. книгарня, 1997.
2. Палеха Ю. І. Організація сучасного діловодства: навч. посіб. Київ: Кондор, 2007. 194 с.
3. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: навч. посібн. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2006. 218 с.
4. Сербенська О. Культура усного мовлення: практикум: Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 211 с.
5. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник: - 2-ге вид. виправ. і доповн. Київ: Алерта, 2011. 696 с.

*Гаврилюк Тетяна Вікторівна,
доктор філософських наук,
завідувач кафедри філософії
та соціально-гуманітарних дисциплін,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

РЕЛІГІЙНИЙ ФАКТОР В НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Історія української державності показує і доводить нам те, що український народ за своїм характером та ментальністю є народом відкритим, толерантним та мирним. Водночас, не зазіхаючи на чуже, він своє завжди мужньо відстоював та виборював, утверджуючи себе як волелюбний народ та багату на культурну та духовну спадщину націю. І в сьогоденні перед Україною, в черговий раз, постало питання захисту не лише кордонів країни, але і захисту її національної та культурної ідентичності, здобуття стану безпеки, як в політичному, економічному, так і духовному контексті.

Проблема безпеки в духовно-культурній площині регулюється Законом України 2003 року «Про основи національної безпеки України», в якому прояви релігійного екстремізму та сепаратизму визначаються як загроза національним інтересам та національній безпеці країни. В такому контексті постає питання про наявний стан міжконфесійних відносин на теренах України, чи сприяють вони духовній безпеці нашої держави. Означене питання знаходиться в полі зору чисельних українських дослідників, які вивчають вплив діяльності релігійних організацій на формування суспільної свідомості